

Drang naar samenhang

Het internationaal cultuurbeleid van Nederland

Toine Minnaert Het huidige internationaal cultuurbeleid van Nederland kent een lange voorgeschiedenis. Sinds 1970 heeft de overheid verwoede pogingen gedaan om de buitenlandse aspecten van het cultuurbeleid en de culturele aspecten van het buitenlandbeleid nader tot elkaar te brengen. Maar anno 2009 lijken we weer terug bij af te zijn.

Het nationale cultuurbeleid heeft zich sinds de Tweede Wereldoorlog gericht op de ontwikkeling en instandhouding van een kwalitatief hoogstaande en gevarieerde culturele basisvoorziening voor de Nederlandse burger. Voor de legitimering van haar beleid grijpt de overheid steeds terug op doelstellingen die binnen de territoriale grenzen van de natiestaat bereikt dienen te worden. Zo vormen de landsgrenzen de natuurlijke buitengrens voor de horizontale en verticale spreidingsdoelen. Ook de maatregelen voor publieksbereik zijn nationaal georiënteerd. Zo was de wens om de rijksmusea gratis te maken bedoeld voor de Nederlandse burger. Ook de stimuleringsmaatregelen voor film, eind jaren negentig, waren expliciet gericht op de Nederlandse filmsector. Kort gesteld beschouwt de overheid het kunstenveld als een door landsgrenzen afgebakend systeem dat met behulp van beleid kan worden aangestuurd c.q. veranderd.

De activiteiten in het kunstenveld spelen zich echter, zoals bekend, niet louter (meer) af in een nationale context. Nederlandse kunstenaars reizen naar het buitenland, laten zich inspireren door buitenlandse makers of werken samen met buitenlandse collega's. Nederlandse theatermakers zijn te zien op festivals in alle uithoeken van de wereld. Beeldend kunstenaars verblijven in lofts in de Verenigde Staten. Nederlands design is te zien in galeries in Azië. De term internationalisering duikt voortdurend op, en in documenten als *All that Dutch* (Hurkmans 2005) en *Second opinion* (Braak 2007) spreken vertegenwoordigers van het kunstenveld zich onomwonden uit voor de noodzaak tot verdere internationalisering. Simpel beschouwd speelt de kunstpraktijk zich in een ruimer systeem af dan het nationale stelsel waar het kunstbeleid zich in eerste instantie op richt. Internationalisering vormt inmiddels een vanzelfsprekend onderdeel van het kunstbeleid.

Maar omdat het gaat over activiteiten buiten de landsgrenzen, vallen deze activiteiten ook onder het buitenlandbeleid. Deze gedeelde verantwoordelijkheid leidt tot discussies over competenties, primaat, coördinatie, eindverantwoordelijkheid en afstemming. Kernwoord hierbij is 'samenhang'; het al dan niet bestaan of nastreven hiervan loopt als een rode draad door de beleidshistorie heen.

Eerste fase: aftasten (1970–1987)

In 1970 publiceert het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) mede namens de ambts-genoten van Onderwijs & Wetenschappen (O&W) en Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM) de eerste regeringsnota gewijd aan de buitenlandse culturele betrekkingen. De aanleiding voor deze nota vormen de vele culturele verdragen die sinds de Tweede Wereldoorlog zijn gesloten. 'In de afgelopen vier jaren hebben Regering en volksvertegenwoordigers hun goedkeuring gehecht aan het afsluiten van een groot aantal nieuwe bilaterale culturele verdragen en daarmee welbewust de verplichting geschapen deze na te komen.' (Ministerie van CRM 1970, 2)

De discussie over de verhoging van de financiële bijdrage

wordt aangegrepen om een meer omvattende beleidsvisie te schetsen. De nota is gewichtig van toon, met zinsneden als: 'Langs de weg van krachtig cultureel optreden in het buitenland kan [...] worden bijgedragen tot de instandhouding en verdere ontwikkeling van de Nederlandse beschaving als levensmilieu voor alle Nederlanders en als bestanddeel van het intellectueel en cultureel erfdeel van Europa.'

(Ibid.) Maar de Tweede Kamer mist de invulling

Internationalisering vormt een vanzelfsprekend onderdeel van het kunstbeleid

van de grove lijnen die waren aangebracht. Vanuit alle politieke stromingen wordt de regering om een nadere uitwerking gevraagd.

Die nadere uitwerking volgt pas in 1976, als de regering in de *Nota betreffende de Buitenlandse Culturele Betrekkingen* vier beleidsdoelstellingen opstelt. Deze vormen een algemeen kader voor de ondersteuning van allerhande activiteiten, maar zijn weinig meetbaar. Zo wordt gesproken over het scheppen en ontwikkelen van wegen en instrumenten voor internationaal contact, het wijd verspreiden van de eigen nationale cultuur en de versterking van de algemene positie van Nederland. Optimistisch bekeken bestaat de nota uit een heldere afbakening van de verantwoordelijkheden en activiteiten van de betrokken departementen. Maar in wezen is de nota niet meer dan een bundeling van losse activiteiten, waarvan de meerwaarde van de bundeling nergens duidelijk wordt gemaakt. Het primaat is glashelder: 'Het beleid op het gebied van de

internationale culturele betrekkingen zal steeds in overeenstemming moeten zijn met het algemene buitenlandse beleid. Indien zich in dit laatste nieuwe ontwikkelingen voordoen, kan het dan ook nodig zijn dat in het eerste wijzigingen worden aangebracht.’ (Ministerie van CRM 1976, 3)

De ontvangst van de nota in de Kamer is weinig enthousiast. ‘De voornaamste samenvatting bestaat uit het nietje dat door de nota is geslagen’, zo luidt een schampere opmerking. Niet minder dan tien moties worden ingediend, met wederom de vraag aan de regering om meer specificering van het beleid. Maar typerend voor het gebrek aan vooruitgang is dat de doelstellingen die in 1976 zijn geformuleerd, in de vervolgotitie uit 1985 – dus bijna tien jaar later – letterlijk worden overgenomen. Veel aandacht gaat uit naar een uitgebreide studie van het buitenlands cultuurbeleid van andere landen. Uit die studie komen echter vervolgens geen duidelijke conclusies voor het Nederlandse beleid naar voren. Het meest opzienbarende aan de nota is de introductie van de term *Holland Promotion*, die veel stof doet opwaaien vanwege het weinig verhullende karakter ervan: kunst als glijmiddel voor economische betrekkingen.

De eerste periode kenmerkt zich dus door een sterke dominantie van het buitenlandbeleid. Een schrijnend voorbeeld van deze houding was het Texas-project. Om in het culturele veld van de Verenigde Staten voet aan de grond te krijgen, werd in 1986 via de Stichting Culturele Uitwisseling Nederland–Verenigde Staten gewerkt aan een geconcentreerde culturele presentatie. De keuze voor de staat Texas leek vooral te zijn ingegeven door de verwachte economische

Tot 1987 lag in beleidsnota’s het primaat van nature bij het buitenland- beleid

effecten. In de evaluatieve brief moest minister Brinkman (WVC) constateren dat Texas niet de ideale plek was om het beste wat de Nederlandse kunst te bieden heeft te presenteren. (Ministerie van WVC 1988, nr. 6, 1)

De aanstelling van een eigen functionaris door WVC op het consulaat-generaal in New York in 1990 zorgde wel voor de gewenste versterking van de Nederlandse cultuur in de VS, maar de post is tot op heden een tastbaar voorbeeld van de spanningen tussen de beide doelstellingen.¹

Tweede fase: herschikken (1987–1997)

In 1987 verschijnt het rapport *Cultuur zonder grenzen* van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), waarin het beleid onder de loep komt te liggen. Het derde hoofdstuk van dat rapport bevat een heldere analyse van het tot dan toe gevoerde beleid en de daarbij ingezette beleidsinstrumenten. Het oordeel

van de WRR is helder. 'Bij het nader bezien van het buitenlands cultureel beleid van Nederland rijst de vraag wat hieronder precies moet worden begrepen. De in 1976 en in 1985 verschenen regeringsnota's over de internationale culturele betrekkingen behandelen slechts de taken die zijn toevertrouwd aan de ambassadeur voor Internationale Culturele Samenwerking bij het ministerie van Buitenlandse Zaken en de (centrale) directies Internationale Betrekkingen van de ministeries van O&W en WVC.' (Wetenschappelijk Raad voor Regeringsbeleid 1987, 25) Het beleid bestond dus volgens de WRR enkel uit activiteiten zonder heldere samenhang.

De WRR vindt de versterking van de internationale positie van de cultuurbeoefening in Nederland het belangrijkste doel. Daarnaast kan het buitenlands cultureel beleid ook een specifieke functie vervullen ten behoeve van het buitenlands beleid. Dit oordeel staat haaks op de eerdere beleidsnota's, waarin het primaat van nature bij het buitenlandbeleid kwam te liggen. De WRR stelt voor om de cultuurpolitieke en buitenlandpolitieke doelstellingen te splitsen, waardoor beter prioriteiten te stellen zijn. De interdepartementale coördinatiestructuur hoeft dan minder uitgebreid te zijn. Er komen ook concrete voorstellen om bijvoorbeeld de cultureel attachés door het cultuurdepartement te laten aansturen en een coördinerend instituut in Nederland op te richten voor internationale culturele samenwerking. Al met al geeft het rapport een heldere analyse van de problematiek en biedt concrete oplossingen.

De regeringsreactie op de nota is summier. Het merendeel van de voorstellen wordt beargumenteerd terzijde geschoven. De algemene beleidsdoelen blijven na dit rapport onveranderd, en ook de aanbevelingen voor meer buitenlandse culturele instituten en een centraal coördinerend instituut krijgen een lauwe ont-

vangst. In 1989 verschijnt een aparte nota gewijd aan de buitenlandse culturele instituten, met als gevolg dat er slechts twee instituten met een specifiek culturele taak overblijven: het Institut Néerlandais (Parijs)² en het Erasmushuis (Jakarta). Een aparte commissie onderzoekt de wenselijkheid voor een instituut voor internationale culturele betrekkingen. Deze commissie-Gevers concludeert in 1992 dat een apart instituut een te zware constructie zou zijn, maar men adviseert het culturele veld een vereniging op te richten voor de afstemming van de buitenlandse activiteiten. (Ministerie van WVC 1989, nr. 1)

Deze vereniging komt er ook in 1993 met de oprichting van de Vereniging Internationale Culturele Betrekkingen. Maar de gehanteerde verenigingsconstructie, waarbij de diverse belanghebbenden samen de richting van de vereniging bepalen, levert problemen op. De VICB moet met te veel uiteenlopende belangen rekening houden. De instelling van de Stichting Internationale Culturele Betrekkingen in 1999 biedt een oplossing voor dit knelpunt, en zo wordt internationalisering als beleidsthema alsnog geïnstitutionaliseerd.

Het thema internationalisering krijgt begin jaren negentig een prominentere plaats in het nationale cultuurbeleid. De cultuurnota *Investeren in cultuur* (1992) van minister d'Ancona staat stil bij de toegenomen internationale activiteit van het Nederlandse kunstenveld. Het buitenland krijgt de rol van graadmeter voor kwaliteit toebedeeld. In diezelfde periode wordt met de invoering van de cultuurnota-systematiek en de oprichting van landelijke fondsen de nationale infrastructuur onder handen genomen. Naast de meerjarige subsidies in het kader van de cultuurnota bestaat de mogelijkheid om via bijvoorbeeld het Fonds voor de Podiumkunsten (FPK) een aanvraag voor projectsubsidie in te dienen. Omdat internationalisering in de ogen van beleidsmakers een

additionele activiteit is, vindt de financiering van buitenlandse activiteiten vooral plaats via de fondsen en sectorinstituten. Instellingen zien het, behalve als een artistieke verrijking, ook als een mogelijkheid voor een extra afzetmarkt en daarmee als een extra inkomstenbron. Het bestaan van meerdere loketten leidt tot het stapelen van subsidies en tot een weinig heldere samenhang. Voor de subsidiëring van theateractiviteiten in het buitenland bijvoorbeeld vindt geregeld overleg plaats tussen OCW, het Theater Instituut en het FPK over de hoogte van de diverse bijdragen.

Derde fase: gezamenlijkheid (1997–2008)

In 1997 start het 'nieuwe' Internationaal Cultuurbeleid (ICB), waarin gedurende bijna tien jaar de zo gewenste samenhang in het beleid gestalte lijkt te krijgen. De inwerkingtreding van de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) op 1 januari 1997 leidt tot meer zicht op de buitenlanduitgaven van de verschillende departementen en daarmee tot de mogelijkheid om een betere samenhang in het buitenlandbeleid aan te brengen. De invoering biedt tevens aanknopingspunten om een extra impuls te geven aan de internationale culturele

samenwerking. Dankzij de motie van PvdA-parlementariër Van Traa wordt hiervoor een bedrag van 16 miljoen gulden uitgetrokken. In een brief van 5 maart 1997 kondigen de staatssecretarissen Nuis (OCW) en Patijn (BZ) aan hoe deze extra middelen voorzien in grootschalige activiteiten die qua omvang de mogelijkheden van het reguliere budget (bij fondsen en ministeries) te boven gaan. (Ministerie van WVC 1990, nr. 1, 3)

De overheid wil directe verantwoordelijkheid dragen bij de ondersteuning van buitenlandactiviteiten

Er komt een aparte projectcommissie, waarin vertegenwoordigers van beide departementen zitting nemen. Opmerkelijk, want daar waar binnen het cultuurbeleid een dergelijk rechtstreekse zitting van ambtenaren in een subsidiebeoordelingscommissie uit den boze zou zijn, is internationaal cultuurbeleid blijkbaar minder gevoelig voor het Thorbeckiaanse principe. De constructie laat duidelijk zien dat de overheid een directe verantwoordelijkheid wil blijven dragen bij de ondersteuning van buitenlandactiviteiten.

De staatssecretarissen Van der Ploeg (OCW) en Benschop (BZ) brengen in 1999 in aanvulling op de cultuurnota een notitie getiteld *Internationaal cultuurbeleid en de besteding van de HGIS-Cultuurmiddelen* uit. Daarin stellen zij: 'De laatste jaren wordt het internationale cultuurbeleid meer gezien als een op zich zelf staande, waardevolle, pijler van het overheidsbeleid.' (Ministerie van OCW 1998, nr. 1, 6) De term 'pijler'

is een indicatie dat er behoefte is aan een sterke samenhang in de ondersteunde activiteiten. De vanuit HGIS-Cultuur ondersteunde projecten vertonen echter nog niet de beoogde complete samenhang. (Ibid.)

Om die samenhang te bewerkstelligen, krijgen de fondsen en sectorinstituten een prominenter rol in de verdeling van de middelen. Een aanzienlijk deel van de HGIS-Cultuurmiddelen komt via blokallocaties onder verantwoordelijkheid van de fondsen. Door deze concentratie van middelen wordt de samenhang welhaast afgedwongen. Binnen de podiumkunsten leidt deze concentratie op de fondsen ertoe dat het Theater Instituut Nederland zijn subsidie voor internationalisering verliest. Opmerkelijk, omdat in de jaren voor het bestaan van het FPK het toenmalige Nederlands Theater Instituut deze subsidieverdelende taak juist had gekregen van het ministerie en ook in de jaren negentig gezamenlijk met het FPK had opgetrokken. Daarmee komt de beleidsuitvoering toch sterker in de richting van het werkveld van OCW, al dienen de cultureel attachés wel in de advisering over de projecten betrokken te zijn.

Samen met haar collega Nicolaï (BZ) komt staatssecretaris Van der Laan (OCW) tot een aanscherping van het beleid. De ondertitel van *Koers kiezen* is 'meer samenhang in het internationaal cultuurbeleid'; veel treffender is het streven naar samenhang niet uit te drukken. Mede op aanraden van de Raad voor Cultuur komt in de nota *Koers kiezen* (Laan 2006) een onderverdeling tussen strategisch en praktisch beleid. Strategie is een andere term voor het inzetten van kunst en cultuur voor andere doelen, terwijl het praktische beleid zich richt op de intrinsieke waarde die internationalisering heeft voor de Nederlandse kunstenaars. De overheid is verantwoordelijk voor activiteiten die het belang van de individuele instelling overstijgen en dus voor de strategische compo-

nent. Daarmee houdt de overheid onder andere de mogelijkheid om grootstatedijkke manifestaties te organiseren. Deze gebundelde presentaties zijn meer dan eens instrumenten in de buitenlandbetrekkingen.

Het beleid krijgt in deze periode vleugels. Met de extra financiële impuls vindt een sterke toename plaats van internationale activiteit over de gehele linie. Van erfgoedprojecten in Afrika tot de Oscarnominaties, en van deelname aan het theaterfestival in Avignon tot een eenmalig concert in het Lincoln Center; een breed scala aan activiteiten is dankzij de HGIS-middelen mogelijk. En hoewel op de transparantie van de besluitvorming wel wat is aan te merken, maakt deze periode duidelijk dat de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de HGIS-Cultuurmiddelen leidt tot een samenhangend beleid.

Vierde fase: eigen koersen (2008-)

Maar aan de samenhang lijkt sinds kort weer een einde te komen. De meest recente beleidsbrieven *Kunst van leven* (Plasterk 2007) en *Grenzeloze kunst* (Plasterk 2008) bevatten een duidelijke koerswijziging. De titel is veelbelovend, maar *Grenzeloze kunst* lijkt de grenzen tussen de diverse departementen juist scherper te trekken. 'Internationale culturele samenwerking draagt bij aan de ontwikkeling van de Nederlandse cultuur en beïnvloedt ook de bredere politieke, sociale en economische betrekkingen met andere landen. [...] Het Internationaal Cultuurbeleid wordt gezamenlijk uitgevoerd door de ministeries van OCW en BZ.' De kern van deze zin zit in het tweede deel. De uitvoering van het beleid gebeurt door de ministeries gezamenlijk, maar de scheiding tussen buitenlandbeleid en cultuurbeleid lijkt in de doelstellingen weer als vanouds aanwezig. Daarmee lijkt de situatie van de jaren zeventig terug te keren, namelijk dat in de nota de voornaamste samenhang bestaat uit het nietje. De

afzonderlijke initiatieven zijn zeer zeker waardevol, maar van echt gezamenlijk beleid lijkt geen sprake meer te zijn.

Een voorbeeld van de eigen koers die de departementen zijn gaan varen, is het begrip publieksdiplomatie. 'Om het Nederlandse beleid in het buitenland op de juiste wijze voor het voetlicht te brengen, wordt geïnvesteerd in publieksdiplomatie. Met voorlichting en actief gebruik van communicatiemiddelen wordt gewerkt aan een positief, realistisch beeld van Nederland in het buitenland.' Interessant is de combinatie van de woorden 'positief' en 'realistisch'. Het realistische beeld moet dus wel positief zijn. Hierbij passen relatief veilige keuzes, want een negatief beeld van Nederland als gevolg van een provocerende of controversiële kunstuiting is niet wenselijk.

Indicatief voor de verwijdering is ook de wijze waarop het budget is samengesteld. De ministeries van OCW, BZ en Economische Zaken stellen daarin ieder een miljoen per jaar beschikbaar voor Dutch Design, Fashion & Architecture en OCW en BZ ieder per jaar één miljoen voor gemeenschappelijk cultureel erfgoed. Geen gezamenlijk budget, maar een matchingconstructie waarbij ieder departement een evenredig steentje bijdraagt. Daar bovenop verdelen

Van echt
gezamen-
lijk beleid
lijkt nu
geen
sprake
meer te
zijn

de ministeries van OCW en BZ gezamenlijk jaarlijks 8,8 miljoen euro aan HGIS-Cultuurmiddelen. Maar de besluitvorming daarover vindt niet langer gezamenlijk plaats: BZ verdeelt de helft van het budget, en OCW de andere helft. Er is dus geen noodzaak om met enige regelmaat om de tafel te gaan zitten om de middelen te verdelen.

Het beleid begon in 1970 als een optelsom van afzonderlijke initiatieven van de departementen, en na een periode van gezamenlijk optrekken lijkt nu weer een scheiding te komen. Het interdepartementale karakter laat in het midden wie de eindverantwoordelijke partij is; de keuze om deze te verdelen is dus een begrijpelijke. Zo stellen de bewindslieden Plasterk en Timmermans in een reactie op *Koers kiezen*: 'De minister van Buitenlandse Zaken is bij uitstek deskundig op het terrein van de internationale betrekkingen en de vertegenwoordiging van Nederland in het buitenland. Wat het internationaal cultuurbeleid betreft is hij dan ook eindverantwoordelijk voor het buitenlandbeleid en de culturele aspecten ervan; [...] Het Nederlandse cultuurbeleid behoort tot de specifieke expertise van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze bewindspersoon is verantwoordelijk voor het nationale cultuurbeleid en de internationale aspecten ervan.' (Ministerie van OCW 2007, nr. 45, 2) In dezelfde brief komt naar voren dat deze dimensies twee zijden van dezelfde medaille vormen. De metafoor van de medaille is echter ook anders op te vatten: het zijn twee verschillende beleids-terreinen die een groot raakvlak hebben, maar die ieder een eigen kant opkijken. Dat laatste lijkt steeds meer het geval te zijn.

Over één ding zijn BZ en OCW het wel eens: het nationale systeem vormt de uitvalsbasis voor internationalisering in het beleid. De kunsten lijken daarbij de dupe te worden van de enge beleidsdefinitie van internationalisering als het overschrijden van landsgrenzen. Vooral

Toine Minnaert

is junior docent-onderzoeker aan
de Universiteit Utrecht

van OCW zou een bredere definitie van internationalisering verwacht mogen worden. De internationale samenwerkingsverbanden in de kunsten overstijgen de territoriale grenzen, en in het kunstbeleid zou meer aandacht voor het transnationale karakter van de kunsten zeker wenselijk zijn.

Literatuur

- Bockma, H. (2008) 'Van Twist alweer terug uit New York'. In: *de Volkskrant*, 2 september.
- Braak, L. ter (et al.) (samenst. en red.) (2007) *Second Opinion: over beeldende kunstsubsidie in Nederland*. Rotterdam: NAi uitgevers.
- Hurkmans, B. (et al.) (red.) (2005) *All that Dutch: over internationaal cultuurbeleid*. Rotterdam: NAi uitgevers.
- Kagie, R. (2008) 'Kees van Twist: "Ik schrok van de mentaliteit bij Buza"'. In: *Vrij Nederland*, 4 oktober.
- Laan, M. van der en A. Nicolai (2006) *Koers kiezen: meer samenhang in het internationaal cultuurbeleid*. Den Haag: Ministerie van OCW; Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- Ministerie van CRM (1970) *Nota betreffende de internationale culturele betrekkingen*. Tweede Kamer, zitting 1970-1971, 10916.
- Ministerie van CRM (1976) *Nota betreffende de internationale culturele betrekkingen*. Tweede Kamer, zitting 1976-1977, 14206.
- Ministerie van OCW, Ministerie van Buitenlandse Zaken (1998) *Internationaal cultuurbeleid en de besteding van HGIS-Cultuurmiddelen*. Tweede Kamer, zitting 1998-1999, 26682.
- Ministerie van OCW (2007) *Cultuurnota 2005-2008*. Tweede Kamer, zitting 2006-2007, 28989.
- Ministerie van WVC (1988) *Cultuur zonder grenzen*. Tweede Kamer, zitting 1988-1989, 20530.
- Ministerie van WVC (et al.) (1989) *Nederlandse culturele instituten in het buitenland*. Tweede Kamer, zitting 1989-1990, 21316.
- Ministerie van WVC (et al.) (1990) *Nederlandse culturele instituten in het buitenland*. Tweede Kamer, zitting 1989-1990, 21316.
- Minnaert, T. (2008) 'Onbegrensd en nieuwsgierig'. In: *SICAmag*, nr 39, 8-11.
- Plasterk, R. (2007) *Kunst van leven: hoofdlijnen cultuurbeleid*. Den Haag: Ministerie van OCW.
- Plasterk, R. en F. Timmermans (2008) *Grenzeloze kunst*. Den Haag: Ministerie van OCW; Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- Slob, A. (red.); Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (2001) *De kunst van het internationale cultuurbeleid. Evaluatie 1997-2000*. Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (1987) *Cultuur zonder grenzen*. Den Haag: Sdu.

Noten

- 1 Het recente vertrek van Kees van Twist is hier een voorbeeld van. Van Twist wilde een onafhankelijk instituut, maar BZ wilde daar niet aan (zie o.a. 'Van Twist alweer terug uit New York' in *de Volkskrant* van 2 september 2008 en 'Kees van Twist: "Ik schrok van de mentaliteit bij Buza"' in *Vrij Nederland* van 4 oktober 2008).
- 2 Aanvankelijk werd door het departement voorgesteld om de samenwerking met Fondation Custodia te verbreken en daarmee feitelijk om het Institut Néerlandais af te stoten. Na interventie door de Kamer is dit besluit teruggedraaid.